

דגל מחנה אפרים

מתורתו של רבינו משה חיים אפרים מסדילקאב זי"ע

דגל הפרשה

מאמר עפ"י דברי רבינו בפרשה

דגל המעשה

מעשי חסידים מנפלאות רבינו

העיר **דובנא** קיבלה בזרועות פתוחות את רעיונות החסידות, שטיבלעך חסידיים צצו בכל פינה, וכל אוירתה של העיר מלאה ברוח חדשה, רוח של קדושה וטהרה. על כס הרבנות בעיר ישב הגאון הקדוש **רבי חיים מרדכי מרגליות** זי"ע בעל הישערי תשובה, שעל אף רוח החסידות שנחה על המקום, הרי שהוא עצמו לא הצטרף למהפכה, ולא קיבל על עצמו את דרכי החסידות ומנהגיה, על אף שרוב רובה של העיר כבר היו מעדת החסידים.

באחת משיבות וועד הקהילה עלה העניין, שאין זה נאה שעיר שהינה מעוז גדול לחסידות לא תתהדר ברב שגם הוא נמנה על עדת החסידים, והוחלט להדיח את הרב המכהן מתפקידו, ולהביא במקומו רב אחר שדעותיו יהיו כשל החסידים. אך להחליט על מעשה שכזה לבד לא עלה על דעתם של פרנסי העיר, ועל כן קמו ונסעו אל רבינו ה'**דגל מחנה אפרים**' לשאול בדעתו, אם ראוי להדיח את הרב בשל דעותיו המתנגדות לתורת החסידות, כי החסידים הם רוב העיר.

רבינו, ששמע בקשב את דבריהם, נענה ואמר להם, שמעו מה ששמעתי מזקני הקדוש וזוה תלמדו לאשר לפניכם. איתא במשנה [אבות פ"א מ"א] 'דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים' ופירש זקני, דע מה למעלה ממך – אם רצונך לדעת דבר שהוא למעלה מהשגותיך, מהו הדרך אשר תלך בה, יש לזה שלושה פתרונות. אחת, עין רואה, בזמן בית המקדש היה אפשר לראות בעין באורים ותומים. העצה השנייה, אוזן שומעת, שאף שחרב בית המקדש, עדיין היתה הנבואה קיימת, והיה ניתן לשמוע באוזן את קול הנבואה. והשלישית, שאף משפסקה הנבואה הרי שכל מעשיך בספר נכתבים, ובספרים הקדושים מצויה התשובה לכל שאלה.

על כן גם בשאלה זו ניתי ספר וניחזי, מה אומרת תורתנו הקדושה על מעשה מעין זה. הרי הינכם חפצים לקנאות קנאת ה' בעבור תורת החסידות, ואם כן בואו ונלמד מהמקנאים שבתורה פנחס וקורח, שבשניהם נאמר לשון קנאות. בקורח נאמר ויקנאו למשה במחנה, ובפנחס נאמר בקנאו את קנאתי, אולם סופם היה אחר, בעוד שקורח נבלע באדמה, הרי שלפנחס ניתנה הברכה הנני נותן לו את בריתי שלום. ומה ההבדל ביניהם שגרם לזה, כי בקורח נאמר ויקח קורח ותרגם אונקלוס ואתפליג קורח, שהוציא את עצמו מן הכלל, ועל כן היה סופו שנבלע באדמה. אך פנחס לעומתו אמרה תורה בקנאו את קנאתי בתוכם, בתוך הכלל, מבלי פילוג ומחלוקות, ולכך סופו שנתברך.

הרי שבספר נכתב, שהקנאות היחידה הרצויה היא קנאות שאינה מפלגת, וכל קנאות שסופה במחלוקת, לא תסתיים אלא באסון. מובן שראשי הקהילה הבינו את כוונתו של רבינו ואת תשובתו, והשערי תשובה נשאר לכהן כרבה של דובנא, של החסידים והמתנגדים כאחד מבלי שום מחלוקת וריב.

עולות ויורדות, הנפגשים עם העננים, מכסים אחד את השני לסירוגין, ויחדיו מסתירים את השמיים התכולים והבהירים, הפרושים ממעל, ומשלימים את הציור הנפלא.

מבין כל אלה צצה ועולה לה מאליה, שירתו של האיש, מה רבו מעשיך השם, מעשי-ידיו של הקדוש ברוך הוא מאירים אליו מבין הטבע, העומד עוד מששת ימי בראשית, ומאליהם נשלחים מילים לפיו, המהללים משבחים ומפארים למי שיצר את כל אלה.

עתה יתבאר לנו מטרתו של האיש, כי בעוד שישנן הזדמנויות בהן רואה האדם את גדלות ה' יתברך מאליו, הרי שברוב הזמן נסתרים הדברים, והעולם הגשמי מכסה את הניצוץ האלוקי המחייהו, וצריך האדם לעמול ולהתבונן ולגלות את הנקודה הפנימית שבבריאה. אמנם כשעושה האדם את שלו ועמל לגלות את השי"ת, זוכה ומקבל סיוע מלמעלה, ונשלחים לו במתנה הרגשים וגילויים, המסייעים לו להתפלל כדבעי, להיות תפלתו שגורה בפיו.

רבינו מרמז עניין זה בדבריו בפרשתנו על הפסוק 'עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת' [יח, וז] ואלו דבריו: **יש לפרש בזה בדרך רמז, על פי דאיתא בש"ס** [ברכות כח]: **'העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים'**, וזהו [שם לד]: **'אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו' היינו שלא נשלח דבורים בפיו האיך להתפלל, רק הוא עצמו קובע לו תפלה, אז יודע אני שהוא מטורף'**, והיינו שאין תפלתו תחנונים. והנה 'מטורף' הוא כולל ב' עניינים, או החולה רחמנא ליצלן, או התפלה היא מעורבת ומטורפת, ואינה תפלה זכה. וזה יש לומר הרמז בפסוק 'עבודת מתנה אתן את כהונתכם', היינו העבודה והתפלה שלכם, אני אתן לכם בתורת מתנה, שתהיה שגורה בפיכם, ולכן 'והזר הקרב יומת', פירוש לא יוכל להתקרב הסמא"ל שהוא אל זר, לא לחולה ולא לתפלה, כי יהיה התפלה שגורה ומקובלת, אמן.

עצים גבוהים וגדולים עומדים בצפיפות ממלאים את כל מרחב העין, צמרותיהם מאהילות על השבילים הצרים העוברים בינותיהם, חוסמות את אור השמש, האפילות מצמצמת את מרחב הראיה, נותנת הרגשה מפחידה באשר למתרחש מעבר למרחב הקרוב, אלו הפתעות בדמותם של חיות רעות ומחרידות מתקרבים לעברם מבלי יכולת להתגונן.

בדרכים הקשות והלא בטוחות, צועד לו באטיות אדם מבוגר, בעל סבר פנים רציני ומהורהר, בוחן את דרכו ומתקדם בסבלנות, הליכתו הבטוחה מבהירה כי לא איבד את דרכו, לא נקלע לכאן בטעות, מרצונו הכניס את עצמו לסכנת היער, אך לשם מה ראה זאת לנכון?

מכיוון ואנו רק עומדים מן הצד, ומשקיפים ועוקבים אחר מהלכו מבין השורות הכתובות, אין ביכולתנו להפנות את השאלה אל הצועד ולקבל את תשובתו, ואנו נאלצים להמשיך ולעקוב אחריו בדרכו, לראות את המשך הסיפור כפי שיתגלגל.

האיש ממשיך את דרכו בשביל המתעקל ועולה במעלה הר, המכוסה גם הוא ביער עבות, מטפס על השורשים הגדולים המחזיקים את העצים העצומים, נאחז בענפים כדי לייצב את עצמו, והנה מתגלה מקום חפצו, בקרחת יער קטנה בצלע ההר, עומדת לה בקתה קטנה ויפה, שבדלתה נכנס האיש.

אחר מספר דקות נפתחת שוב הדלת, והאיש שב ומופיע, מחזיק בידו כיסא, עליו הוא מתיישב לכיוון הנוף המרהיב, הנראה מהמקום, היער הגדול הנראה במבט מלמעלה, כשטיח ענק, ירוק ומלבלב, נע לקול שריקת הרוח, האוויר הצח ממלא את הריאות, מתפשט בכל חלקי הגוף, עוטף אותו מבפנים ומבחוץ.

במבט למרחק רב יותר, נראים ההרים השכנים, מציירים את האופק הרחוק במין צבעים מעומעמים, וגבעות

דברי תורתו המובאים בספה"ק דגל מחנה אפרים

זה ספר תולדות אדם [בראשית ה, א], יש לומר 'ספר' גימטריא 'שם', ושם הוא הנשמה, כמו שאמר ר' נחמן ז"ל 'נפש חיה הוא שמו' [בראשית ב, יט], היינו שהשם של אדם הוא הנפש חיות של אדם שהוא הנשמה, וזהו שמרמזו כאן, 'זה ספר', היינו הנשמה, 'תולדות אדם', היא לפי מעשיו הטובים של האדם, שנקרא תולדות, לפי השתדלות פעולותיו, כך הוא זוכה לאור נשמה.

שמעתי ממורנו הרב נחמן על פסוק 'בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה'

[בראשית טו, ב], דמי שעוסק בתורה ועבודה שלא לשמה, נקרא בחינת שפחה, וזהו 'בא אל שפחתי', היינו שילמוד ויעסוק אף שלא לשמה, 'אולי אבנה ממנה', היינו שהשכינה אומרת כן, אולי מתוך שלא לשמה יבוא לשמה, עד כאן.

ויש להבין ולהסביר דבריו הקדושים שאמר, שפחה היא בחינת שלא לשמה, כי האמת הוא מי שלומד תורה לשמה ולא לשום צד הנאה וקיבול שכר, רק עובד השם יתברך בזה באמת, הוא בחינת בן, שזהו נקרא 'עושים רצונו של מקום' [בבא בתרא י, א], שבוודאי זהו רצון המקום ברוך הוא, אבל מי שעוסק בתורה ועבודה שלא לשמה, רק לשום איזה צד הנאה וקיבול שכר, הוא נקרא בחינת עבד ושפחה, שכל עמלם הוא רק לקבל שכר מאדונם, והשכר הוא בעיניהם עיקר התכלית, שכל השתדלות פעולתם היא רק בשביל השכר, וכמה מדרגות יש בענין זה, יש שהוא בחינת עבד, ויש שהוא בחינת אמה ושפחה, ותורה לשמה הוא בחינת גבירה ומלכה, שעל ידי עבודה לשמה ממליכים הקדוש ברוך הוא ושכינתיה בכל העולמות, וגורם התגלות אלקותו, ומלכותו בכל משלה, ונכנעים כל הקליפות תחת יד הקדושה.

וזהו שמרמזו כאן בפסוק, על פי דברי **מורנו הרב נחמן**, 'ותאמר שרי אל אברם', היינו השכינה כביכול, כשהיא רואה שאין האדם יכול ללמוד ולעשות בתחלה תיכף לשמה, באמת ובתמים, מחמת היצר הרע השוכן בקרבו, אזי הוא מכניסה בלב האדם לעשות שלא לשמה, ועיקר כוונתה היא כמאמרם ז"ל [סנהדרין קה, א], 'מתוך שלא לשמה בא לשמה', וזהו 'בא אל שפחתי', שהוא בחינת

שלא לשמה, 'אולי אבנה ממנה', שיתהווה ממנה בנינה, שיהיה לשמה, התכלית האמיתית, וזהו הדרך הטוב והנעים, כשבא אחי"כ לשמה, אזי הוא מעלה אפילו הלימוד שלא לשמה [לך לך ד"ה בא נא].

ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו [במדבר י, ז], יש לומר בזה על פי ששמעתי אומרים בשם הרב המנוח **מורנו הרב נחמן הראדינקער ז"ל**, כי כשאדם הוא בקטנות ויודע ומבין זה, יבין כי בוודאי יש בעולם שהם אז בעת ההיא בבחינת גדלות, ויכלול את עצמו עמהם. וזה יש לומר שמרמזו בפסוק 'ובהקהיל את הקהל', היינו כשהקהל הם ביחוד ובאהבה, ומקורבין

אחד אל אחד, אזי כשאחד הוא לפעמים בבחינת קטנות, אף על פי כן לגדלות יחשב, בהכלל עצמו אל הכלל, ושם יש בוודאי בחינת גדלות, אזי נמשך אליו גם כן, וזהו 'תתקעו ולא תריעו', היינו לא תחשב לבחינת שבירה וקטנות, רק נעשה מזה חיבור ויחוד, והוא בחינת חסד, בחינת תקיעה, ולא בחינת דין וקטנות, וזהו 'ולא תריעו'.

החלצו מאתכם אנשים לצבא ויצבאו על מדין וגו' לתת נקמת ה' במדין [במדבר לא, ג], יש לומר בזה בדרך רמז, על דרך ששמעתי ממחותני, הרב הוותיק המנוח **מורנו הרב רבי נחמן הרידנקיר ז"ל**, על פסוק 'ואיש לא יעלה עמך בכל ההר ההוא' [שמות לד, ג], היינו כשאדם רוצה לעבוד השם באמת ובתמימות, אזי צריך לחשוב ולדמות בעצמו כאלו הוא בעצמו יחידי בעולם, ולא יהיה לו שום פניה משום אדם. ועל פי זה אמרתי, 'וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש' [ויקרא טז, יז], וזהו גם כן הפירוש 'במקום שאין אנשים השתדל להיות אישי' [אבות פ"ב מ"ה], היינו שתשתדל להיות תמיד כמו במקום שאין אנשים, וזה יש לומר שמרמזו גם כן בפסוק כאן, 'החלצו לשון הסרה, היינו שתסירו מאתכם אנשים, כמו 'ואיש אל יעלה עמך', רק ללחום מלחמת השם במדין, ולא לשום דבר אנושית חס ושלום, רק לתת נקמת השם במדין.

ראיתי בחלומי שישבתי אני עם מחותני המנוח מו"ה נחמן בשבת שלש סעודות באיזרא אחת, ואמר לי ד"ת ושכחתי. וזאת אני זוכר כי זה היה הקדמה ותחלת דבריו, כי האדם כשהוא צדיק הוא מקורב אל התורה, והתורה בו והוא בה, והראיה מפסוק (דברים כ"ב ט) 'פן תקדש המלאה וגו' [קונטרס החלומות שבסוף הספר]

תולדות חייו

אורו של **הרב הקדוש רבי נחמן מהורודענקא זי"ע** זרח בסביבות שנת ת"ימ בעיר זאלקווא, לאביו **הרה"ק רבי יצחק מזאלקווא זי"ע**, ממשפחת רבנים וגאונים במשך דורות רבים, ולפני שהתקרב לדרך החסידות למד בקלויז המפורסם בבראד, שהיה בית משכן לגדולי תורה רבים.

עם עליית דגל החסידות ופרסום תורתה, הצטרף רבי נחמן יחד עם **הרה"ק רבי מנחם מנדל מבאר והרה"ק רבי נחמן מקאסוב** לחבורתו של **הבעל שם טוב**, כשהם סוללים את הדרך להצטרפותם של עוד רבים מלומדי הקלויז לדרך החסידות.

רבי נחמן זכה להערכה מיוחדת מרבו הבעש"ט, שאף סמך עליו בענייניו הפרטיים, עד כדי כך שכתב עליו באחד ממכתביו 'נאמן ביתי ונאמן באהבתי', ובמכתב אחר כותב 'בכל ביתי נאמן הוא'. גם בקרב חבורתו של הבעש"ט ניתן לו מקום של כבוד, כשגדולי התלמידים מביאים מדבריו ומתורתו בספריהם, ובמיוחד **הרה"ק בעל התולדות יעקב יוסף** זקן התלמידים, ו**רבינו הדגל מחנה אפרים** שמביאים מדבריו פעמים רבות,

בקיץ שנת תקכ"ד החלה 'העלייה השניה של החסידים', בה עלו רבים מחבורתו של הבעש"ט לארצנו הקדושה, וביניהם גם רבי נחמן שכבר ביקר בארץ מספר פעמים, וגם בעלייה הראשונה, אך עתה בא לגור בה.

על נסיעה זו מסופר: באחד הימים עברה סערה קשה על הספינה, הספינה נסוגה בעקבות הסערה ובמקום לנסוע צפונה לחיפה, היא טולטלה לכוון עזה. ביום הכפורים עוד היו בספינה וכבר לא יכלו להתפלל בעמידה, רק בישיבה או בשכיבה ואז "קיבצנו למנין עשרה שהיינו מפוזרים בספינה זה בכה וזה בכה, ונטל רבי נחמן ספר תורה בזרועו והתפלל בלחש מעט ואמר: אם חס וחלילה נגזר עלינו בבית דין של מעלה שנאבד מן העולם, אנו בית דין עדה הקדושה בצירוף קודשא בריך הוא ושכינתיה, אין אנו מסכימים לגזירה זו, ויהי רצון שתבטל גזירה זו וענינו אחריו אמן והלכנו איש למקומו בספינה וציווה לנו לומר תהלים ולאט-לאט נח היים מזעפון".

ביום רביעי י"ד תשרי תקכ"ה ערב חג הסוכות, הגיע רבי נחמן ופמלייתו לעיה"ק טבריה.

לא זכה רבי נחמן לחיות על אדמת הקודש זמן רב, ובב' תמוז באותה השנה בשעת מנחה של ערב שבת קודש, נסתלקה נשמתו לגנוי מרומים, **כשהרה"ק רבי מנחם מנדל מפרמישלאן** יושב על יד מיטתו ולומד זוהר הקדוש בעת יציאת הנשמה.

במוצאי שבת קודש הובא רבי נחמן למנוחות בבית החיים הישן בטבריה, ועל מצבתו נחרט 'פ"נ הרב החסיד **כמורה"ר נחמן זצ"ל**'.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל

ניתן לשמוע שיעור בתורת הרה"ק ר' נחמן מהורודענקא המובא בדגל מחנה אפרים בקו המערכת 079-5037675 שלוחה 2